

IReS
Institut de Resinserció Social

Estudi prospectiu d'immigració a la Comarca del Maresme

(Document de síntesi)

INTRODUCCIÓ	3
MARC TEORIC	5
Integració	5
Immigrant / immigració	5
Cultura e identitat	7
Paradigmes i models en relació a la convivència	9
Ciutadania	10
Participació	10
Complexitat	12
SINTESE DE RESULTATS	14
Població.....	14
Situació legal	21
Treball.	22
Habitatge.....	24
Benestar Social.....	25
Educació i formació	26
Joves	27
Salut.....	27
Vida associativa	29
Programes, accions i recursos específics a nivell municipal, intermunicipal i comarcal.	30
Culte musulmà al Maresme	30
ALGUNES CONCLUSIONS GENERALS	33
PROPOSTES.....	36

INTRODUCCIÓ

El consell Comarcal del Maresme el desembre de 2001 va aprovar, en sessió plenària extraordinària, l'objectiu estratègic de cohesió social del Pla d'Objectius Comarcals. com a projecte estratègic consta l'elaboració d'una carta per la convivència i com a política la coordinació del pla d'immigració al Maresme. El setembre de 2002 El Consell Comarcal del Maresme, el Departament de Benestar social de la Generalitat de Catalunya i els ajuntaments de Mataró, Premià de Mar, Masnou i Pineda de Mar, signen el protocol de col·laboració pel desenvolupament d'un pla comarcal d'integració dels immigrants a partir de l'acord i el consens entre totes les administracions, entitats i associacions que hi ha al territori. Pla que gestionarà l'Institut de Reinserció Social (IReS).

És des d'aquest marc que el Consell Comarcal del Maresme sol·licita a l'IReS el febrer de 2003 la realització d'un estudi prospectiu d'immigració a la comarca del Maresme.

A l'hora d'encarar la tasca de l'elaboració de l'estudi prospectiu d'immigració a la comarca del maresme com a punt d'inici per al Pla d'integració dels Immigrant a la Comarca del Maresme s'han tingut presents dos aspectes que el fan peculiar :

- D'una banda, el fet que d'uns anys ençà hi ha diverses activitats a la comarca que es desenvolupen a nivell local, en alguns municipis, i també amb un cert grau de projecció o de coordinació a nivell més ampli; la qual cosa aconsella no començar de zero i atendre les actuacions, els acords polítics, les polítiques socials, els plans , els projectes, etc. que es duen o s'han estat duent a terme, sobretot quan la seva implementació ha suposat obrir processos que es valoren interessants i que poden donar un contingut real al desplegament del Pla Comarcal, en aspectes com ara la participació o la consideració de l'estatut de la població immigrada en relació a la idea de ciutadania.
- De l'altra, el moment cronològic en què el Pla es posa en marxa a la comarca del Maresme, quan molts municipis i comarques de Catalunya ja porten temps de treball en el marc dels plans d'immigració. En molts s'ha acomplert almenys la primera part del protocol d'ajustament a les directrius del Pla Interdepartamental d'Immigració de la Generalitat de Catalunya, és a dir, s'han elaborat informes diagnòstics i s'han anat fent propostes de cara a abordar-ne

els aspectes estandarditzats, emmarcats en el propi territori, que es desprenien d'aquests informes i de les línies generals del Pla a nivell de Catalunya.

S'ha iniciat l'estudi partint del treball realitzat, prèviament, per la dinamitzadora del pla. En els dos mesos i mig d'estudi s'ha portat a terme diferents accions:

- recerca d'informació d'altres plans comarcals d'immigració: estudis, propostes, èxits, encerts, dificultats,....
- recollida de dades demogràfiques, socials i culturals,
- recull d'accions i propostes d'integració de la immigració desenvolupades a la comarca en els darrers anys i en el present,
- entrevistes qualitatives amb diferents agents del territori,
- tallers participatius amb diferents entitats i associacions de la comarca,
- sessions de discussió i conceptualització del marc teòric de referència,

Aquestes dades s'han treballat a mode de "retrat de la realitat" i es presenten en el present informe essent un document punt de partida per al diagnòstic participatiu de la situació de la immigració a la comarca que desplegui propostes concretes d'actuació.

Continguts de l'estudi:

- Reflexió sobre elements teòrics i pràctics es duen a terme quan es tracta d'immigració.
- "Què hi ha" al Maresme. Què es fa i a partir de quines orientacions.
- Estudi descriptiu i qualitatiu de les dades obtingudes, des de una perspectiva standaritzada del tractament de la immigració.
- Resum d'escenari
- Conclusions generals vers la definició del Pla
- Proposta d'acció per l'obertura del procés.

MARC TEORIC

(Clarificació de conceptes)

Integració

Anomenaríem integració a l'estat de la situació de convivència que fa que la gent conscientment adopti el sentit de societat, de cohesió social, de formar part d'aquesta societat. Fa referència al fet migratori i al pas, per part de la població immigrada, de la situació de transitorietat a una situació en la qual se sent i se la considera membre de la societat, d'un comunitat en concret i en un territori concret

En el cas de les relacions que s'estableixen entre persones amb diferents moments d'arribada a un territori i les que ja hi eren abans, si parlem d'integració, estem referint-nos a un procés en el qual totes estan recomposant una manera de viure a partir de les situacions noves que les noves arribades de gent pot propiciar. Un procés d'integració no pot ser mai unidireccional ni realitzat per un sol element, persones o grups, que van cap a un lloc.

Es tracta d'una construcció que s'adequa a un espai físic, a uns criteris que solen estar en consonància amb els drets humans i el respecte, amb un funcionament ja existent de les relacions socials que pot canviar, processualment i per voluntat, però que tampoc no es pot anul·lar per imposició. Es tracta de recomposar, de readequar un espai social i vital, no de propiciar una lluita pel domini en una sola direcció d'aquest espai. A les nostres comarques i als nostres municipis, aquest espai és un sistema democràtic, però la integració suposa una reconsideració de la concepció de ciutadania i una participació que permeti la recomposició de l'espai.

Immigrant / immigració

La imatge de la persona immigrant es perfila alhora com a subjecte i com a objecte d'un discurs que pretén explicar la seva singularitat; el subjecte de la diferència i alhora l'objecte d'un problema al qual la societat ha de trobar solucions. Es podria dir simplement "migració" en el sentit d'anar d'un lloc a un altre per residir-hi, sense que hi hagués el posicionament de lloc des d'on es mira i es valora, o emigració, atès que es tracta d'una població que deixa el propi país per anar a viure en un altre, obligada per motius econòmics o polítics. La precisió conceptual, en

aquest cas, no és baldera, perquè explicita el sentit que es dóna a una idea que ja comporta una certa interpretació intencionada.

A la pregunta sobre qui és "l'immigrant" o la "immigrada" és respon amb la idea "d'estranger/a permanent", associada a una condició de "provisionalitat" i acompanyada de dues nocions, altament perilloses per a la convivència: la quantitat de persones immigrades que sempre és presentada com a excessiva i la distància cultural amb la societat receptora com a impediment de la integració. I a partir d'aquesta interpretació esbiaixada (són molts, són diferents), la immigració es construeix com "una qüestió a resoldre", on la causa del problema de la immigració són les persones immigrades, contínuament situades en un lloc de "sospita permanent" i com a subjectes a controlar.

La immigració és contraposada a la societat d'acollida com "els i les altres" és l'antagònic de "nosaltres", a vegades l'enemic, l'objecte del racisme i de la xenofòbia que exalta la diferència dels i de les altres per inferioritzar-la. I aquest antagonisme no es sol plantejar en termes de desigualtats econòmiques, socials i polítiques de caràcter estructural, sinó partint de diferències culturals i ètniques, molt mal definides i plenes de prejudicis, considerades les causes d'un conflicte cultural que impossibilita la convivència social.

La immigració en la realitat quotidiana té un "efecte de mirall" on queden paleses les contradiccions, les mancances, les problemàtiques, etc. existents en l'anomenada societat d'acollida, independentment de l'arribada de nova població; amb aquesta arribada i les demandes que aquesta fa i els conflictes que apareixen, s'evidencien les contradiccions de la pròpia societat, la qual "es defensa" de les interpel·lacions, de diferents formes, rebotant cap a la població immigrada a qui es culpabilitza de situacions estructurals de funcionament de la societat i de les seves institucions. També hi ha resistències en les respostes de les persones "immigrades" a les quals se'ls presenta com a única forma d'integració, l'exigència d'assumir els codis de la cultura dominant del territori, l'exigència d'acomplir unes lleis que no els donen drets i que, malgrat tot, els considera com a inferiors.

En la mirada a la immigració hi ha **algunes qüestions errònies** de les quals es parteix en molts discursos i en moltes pràctiques socials:

- Es creu que la societat anomenada "d'acollida" és monocultural i exempta de les desigualtats de classe, d'ètnia i de gènere.

- Es generalitza la immigració com si fos homogènia, quan se l'entén com a problema o perill amenaçador, vinculat a gent pobre, de països empobrits, que cal controlar.
- S'agrupa la població immigrada en funció de la procedència geogràfica uniformitzant-ne la seva manera de pensar, de sentir, la seva religió, les seves tradicions, costums, hàbits,.. sense distinció ni d'edat ni de gènere ni del moment d'arribada ni de la seva formació... (els magribins o els moros, els sud-americans,...), a vegades amb atribucions generalistes que no els corresponen (els musulmans són els marroquins, els magribins són els marroquins, les dominicanes són sud-americanes, ...).
- Es fa la construcció de la imatge estereotipada abans de conèixer les persones.
- Es classifiquen abans de saber qui són i com són.

Tot plegat, aspectes que fonamenten el racisme o el relativisme proteccionista, tant en la coexistència en el territori com en les polítiques socials, però mai no ajuden a la convivència respectuosa.

Cultura e identitat

No es pot entrar en una definició de cultura que sintetitzi els milers d'interpretacions que aquest terme ha suscitat des de totes les disciplines humanes i socials. Però sembla interessant fer una brevíssima aproximació a dos usos més corrents que se'n fa: **la cultura com a llegat o patrimoni humà**, és a dir, com a continguts valuosos que els essers humans han construït al llarg de la seva història, noció vinculada a la de civilització i que té a veure amb una visió occidental, il·lustrada de la cultura; i **la cultura com a estudi de grups** i de les seves característiques, de les identitats col·lectives, com els estils i les maneres de fer de les societats humanes, atenent les diferències i les semblances, una noció més antropològica.

Una de les qüestions clau és que no s'entengui la cultura com quelcom monolític i homogeni; el segon grau en aquesta consideració, és que la cultura, en majúscules, no és allò essencialment vinculat a un grup humà, ubicat territorialment i de forma exclusiva, a la qual s'han d'incorporar altres elements de les "altres cultures", menors en valoració, minoritàries numèricament parlant o significativament contràries o contradictòries en referència la que se suposa dominant en un determinat lloc. Cal recordar de manera permanent que la cultura és una construcció social, amb base a l'existència dinàmica de la interacció entre persones i grups, en la qual la voluntat del

factor humà hi té un protagonisme que trenca la idea de determinisme i li dóna sentit de realitat. Per tant, en parlar de la cultura o de les cultures en referència als processos migratoris, caldria fer la definició a base d'un plantejament on la societat fos "el" referent, en contra de l'opció segons la qual, els fenòmens migratoris són el referent problematitzador (el problema, el perill, l'amenaça...). La concepció de cultura que adoptem, com a punt de partida, serà la que justificarà una determinada actuació monocultural, multicultural, pluricultural o intercultural, i la que condicionarà la convivència en molts dels espais socials, sinó en tots.

Quant a la cultura, doncs, podem fer, com a mínim, dues interpretacions, amb els corresponents matisos i gradacions: podem considera-la en relació a la societat o bé en relació al fenomen migratori. En el primer cas, si apostem per entendre-la com a fet social amb implicació, explícita o no, de tota la societat, podem parlar de processos constructius i de plantejaments del que anomenem **transversalitat**, dins d'aquest complex que coneixem amb el nom de societat. En el terreny de les polítiques socials públiques, amb aquest punt de vista no estem donant carta d'especificitat a les necessitats de la població immigrada, de manera apriorística, sinó que partim de persones, grups, això sí, amb les situacions que generen conflictes interpersonals i intergrupals, però sense emfatitzar la conflictualitat que es pugui donar en funció del moviments migratoris presents en un territori. El **conflicte** és inherent a la relació, personal o grupal, i els motius d'aquest poden ser molts i de diferent índole. En el segon cas, quan parlem de la cultura i fem la interpretació des de la immigració o al voltant, a favor o en contra d'aquesta, sovint estem partint d'una visió estàtica de la cultura i d'una impossibilitat apriorística d'entesa i de construcció conjunta de la cultura. Per això, l'èmfasi recau en el **conflicte** i la valoració d'aquest és negativa, perquè s'entén com un trencar una realitat existent per part dels agents protagonistes del fet migratori. En aquest cas, el que es planteja té gairebé sempre un caràcter d'excepcionalitat i és presentat en formes d'especialització de les actuacions, de polítiques específiques; és el que s'anomena sectorialitat i que està relacionada amb la idea de Serveis específics per a la immigració.

En la concepció de la cultura com a terme que diferencia substancialment la cultura autòctona de la o les que aporten les poblacions immigrades, és a dir, en l'enfocament de la cultura i la immigració com a dues coses separades, el que s'està fent és convertir "la" societat, com a espai de coexistència i susceptible de ser convivencial, en societat d'acollida, tot convertint-la en patrimoni dels qui van arribar, encara que sigui una mica, abans. I això només es pot explicar fent cas a arguments de relacions

de poder i utilitzant la classificació de les cultures a partir de la dicotomia "cultura dominant" versus "cultures dominades", les altres.

La **identitat**, però, tant si la considerem en la seva dimensió individual com en la col·lectiva, i malgrat se la identifica amb la cultura, té un significat molt més ampli que abraça aspectes socials i condicionants en l'individu, que van més enllà de la cultura, com la classe social, el gènere, i altres.

Paradigmes i models en relació a la convivència

Davant d'aquesta dificultat per construir societats de convivència que respectin la diversitat cultural, s'articulen diversos models teòrics d'explicació de les relacions entre les cultures i que s'apunten com a vies per a la convivència. La visió de **l'assimilació**, mitjançant la qual els grups han d'assimilar-se a la cultura dominant, un model que té poc prestigi en els discursos de respecte a la diversitat, però que en les pràctiques socials representa encara avui un dels models més aplicats. La majoria de les polítiques socials adreçades a la immigració, amb caràcter d'especificitat, proposen aquest model. Les persones s'assimilen a la cultura dominant del territori, la qual no és la diversitat cultural que existeix en el territori, amb l'amplitud de les seves formes de manifestar-se i d'expressió, ni tampoc el que s'ha pogut construir en termes de mestissatges o com a resultat dinàmic d'interaccions. És assimilar-se a la cultura i a les formes oficials que aquesta té.

La visió **multicultural**, parteix del fet que les societats avui són fetes de múltiples cultures i trets culturals, les quals se solen agrupar i no necessàriament tenen contactes d'intercanvi entre elles. La visió multicultural té un fort predicament en la línia de reivindicació del "dret a la diferència" i a vegades suposa una coexistència de cultures i de grups que gestionen al marge dels poders els seus recorreguts concomitants amb la seva singularitat. (posició **multiculturalista**). La multiculturalitat també és entesa com aquell punt de vista analític segons el qual les societats són multiculturals "per se", entenent les cultures com a maneres de pensar, de sentir i d'actuar pròpies d'una producció humana i més enllà de la classificació que etnifica la cultura.

La **interculturalitat** suposa un reconeixement de la realitat de diversitat cultural, però té l'objectiu d'aconseguir l'intercanvi en igualtat de condicions dels individus de totes les cultures, cap a la construcció conscient i voluntària d'espais de cultura comuna o en alguns casos d'una nova cultura de tothom. Així **l'interculturalisme**,

com a actitud i objectiu a aconseguir, converteix la interculturalitat en un referent de futur (com a molt, realitzat a nivell individual a la pràctica) i rara vegada, malgrat se'n faci servir erròniament el contingut, en projectes, programes, polítiques, etc., és una realitat palpable en les relacions entre cultures, pel que fa als processos migratoris en els territoris als què arriba la gent.

Ciudadania

Com a ciutadà o ciutadana d'una societat, tot individu té dret a ser considerat de la mateixa manera, és a dir, té igualtat de drets. Tothom qui consideri una societat com el centre existencial permanent o temporal de la seva vida, n'és ciutadà o ciutadana.

Aquest pensament polític modern planteja que la **universalitat de la ciutadania**, en el sentit que ciutadania és per a totes les persones, implica també una universalitat de ciutadania en el sentit que estatut de ciutadà o ciutadana transcendeix la particularitat i la diferència.

Avui la carta de drets humans, actualitzada i signada, com a principis de justícia social mundial, pels règims democràtics, és "el" referent que hauria de guiar la inclusió –més que no pas l'exclusió– de les persones en les estructures de la vida social amb un criteri fonamental: el de justícia. I aquests, que és regulat per les lleis, a vegades, com en el cas de l'Estat espanyol i d'altres Estats europeus, contradiuen els principis de drets humans i desdibuixen el sentit últim de la ciutadania. Un altre aspecte de la ciutadania considerada com a valor i dret universal, és la universalitat en la formulació de lleis i principis, la qual cosa s'enfronta actualment amb l'objectiu de la plena inclusió i participació de tots els grups en les institucions socials i polítiques.

D'aquí que s'hagi de recordar el sentit del dret que tenen les persones a ser considerades ciutadanes i del dret que tenen a participar de la societat com espai obert i heterogeni, capaç d'aglutinar, de donar lloc a la complexitat, a la multiplicitat, a la diversitat i d'articular la pluralitat en un espai de convivència comú.

Participació

Si atenem al que significa, segons el diccionari, participar vol dir "tenir una part" o "formar part de". Actualment es planteja que hi ha una crisi de la democràcia representativa, com a ordre polític de la gestió d'allò públic, i que es manifesta, a través de la distància cada cop més gran entre "allò polític", juntament amb els polítics, i la ciutadania, la cada cop més escassa representació de les minories, la crisi

del moviment associatiu, l'abstenció i el desinterès creixent per la política, allò públic i allò comunitari, en general.

Igualment es planteja una crisi en les polítiques socials de l'anomenat Estat del benestar, el qual es declara financerament insostenible. Quant a la tendència laboral de plena ocupació, s'evidencia com a inabastable. I pel que fa a la perspectiva mediambiental, el paradigma desenvolupista, que considera el planeta com una font inesgotable de recursos tot incitant al consumisme irracional, ja ha demostrat sobrerament la seva insostenibilitat. En front a aquestes crisis sorgeixen nous paradigmes com alternativa. Així, en front a la idea de plena ocupació, ara es parla de "repartiment de l'ocupació" o "repartiment del temps laboral"; es passa de parlar de l'Estat del benestar a la societat del benestar; de la perspectiva desenvolupista, es passa al desenvolupament sostenible; i de la democràcia representativa, es comença a proposar avançar cap a formes democràtiques més participatives. En totes aquestes visions alternatives, hi trobem subjacent **la idea de participació**.

Hi ha diferents formes de participació: la **participació social**, per la qual les persones s'agrupen en organitzacions de la societat civil per a la defensa i representació dels seus interessos; la **participació comunitària** que serien les accions col·lectives que repercuteixen en la millora de les condicions de vida de la comunitat o d'un grup d'aquesta; la **participació ciutadana** que és la intervenció dels ciutadans i de les ciutadanes en determinats àmbits de l'acció pública, és a dir, una forma de participació que està adreçada als interessos comuns de la població; i la **participació política**, mitjançant la qual els ciutadans i les ciutadanes busquen influir en el disseny de les polítiques públiques, les seves regles del joc, els seus procediments i les seves fites.

En general la participació contribueix a la millora de les polítiques i l'aplicació dels serveis socials, perquè permet identificar més clarament les necessitats i les demandes, i, per tant, focalitzar els recursos i la inversió social; facilita l'adequació de l'oferta del sector públic, en principi homogènia, a les demandes de la ciutadania, que té un caràcter plural i diferencial; pot generar una altra cultura de relació de les persones amb l'estat, la cultura dels ciutadans i les ciutadanes com a titulars de drets i que poden exigir relacions més simètriques amb els agents polítics i públics, tot desenvolupant un rol més actiu, reivindicatiu i crític.

La **participació és un procés**, una construcció col·lectiva. No és un moment o un mecanisme puntual i utilitari de consulta. La participació implica transformació. En

aquesta mesura, qualsevol tipus de participació ha de tendir a ser part d'un procés que construeix i retroalimenta la pròpia participació i la capacitat de construcció col·lectiva. En referència als processos migratoris que s'han donat i es donen a les nostres comarques, veiem que moltes vegades es compta amb la població immigrada per a consultes puntual i utilitàries, des de les Administracions. Quant a la població immigrada, si se la considera com ciutadana de ple dret, si només se la crida a participar per algunes coses, si no se la deixa prendre part ni tenir part del que es dissenya, es decideix i es duu a terme respecte a ella mateix, és molt difícil, per no dir impossible, que es senti realment subjecte protagonista dels processos que haurien de transformar aspectes de la societat on viu conjuntament amb altra gent. Si no s'inicien o es continuen, en el cas que ja existeixin, processos de transformació on la gent, immigrada o no, tingui part i protagonisme, la convivència serà més una coexistència, més o menys bona, més o menys pacífica, més o menys respectuosa, que no pas un viure amb, en el sentit de compartir, d'interactuar i de viure plegats unes persones i uns grups humans en un territori, amb tot el que comporta de corresponsabilitat davant d'aquest viure.

Complexitat

Un dels conceptes que ajuden a clarificar l'escenari de la vida social en relació a la convivència, és el de complexitat. La complexitat és difícil de definir i efectivament resulta molt més senzill de dir que la societat és complexa, en el sentit que s'hi donen fenòmens processos i situacions complicades, que no pas analitzar aquesta mateixa societat des de la perspectiva de la complexitat i actuar en conseqüència.

El concepte de complexitat no és pas un concepte ideològic, sinó més aviat científic i en aquest cas, útil a les ciències humanes i socials. Té molt a veure amb la diversitat i les diferències, ja que la complexitat és l'expressió de la multiplicitat de punts de vista sobre les coses, i amb la incertesa, ja que les situacions emergents poden fer canviar certes coses que poden resultar no ser tals.

Des de la complexitat no valen les explicacions de les realitats a partir de visions lineals i acabades, de caràcter causal. Per exemple, els esquematismes a què es veuen abocades, a vegades, les polítiques en referència al fet migratori solen estar renyides amb una visió complexa de la realitat, tant de la societat anomenada d'acollida com de la immigració. Les causes dels moviments migratoris són diverses, n'hi ha algunes de més determinants que d'altres, però no són viscudes de la mateixa manera ni amb la mateixa intensitat, percepció, etc, per a totes les persones que

migren. Els efectes de cadascuna d'aquestes causes, tampoc no són els mateixos, si atenem a les diferències entre la població immigrada. Igualment, les estructures de la societat d'acollida es poden esquematitzar, però no pas la diversitat de situacions, vivències, sentiments, actuacions,.. que s'hi desenvolupen. De manera que les problemàtiques que podem identificar i entreveure que succeeixen en allò que passa en un espai de relacions diverses entre persones, cultures, etc., es poden tipificar i classificar, però no s'obtenen fàcilment solucions en les respostes esquemàtiques. En no atendre la complexitat, gairebé sempre hi ha un exercici de desconsideració, de pèrdua d'informació sobre una realitat, de desatenció a una part de la població.

L'anàlisi que es pugui fer, des de la complexitat, de la possibilitat d'integració, de la convivència o d'aspectes que atenyen la població en el seu conjunt, condueix a unes metodologies de treball, d'intervenció, que han de contemplar la participació real de la població, per tant, no es tracta de resultats, sinó de processos; no es tracta d'uniformitzacions, de classificacions, en abordar les problemàtiques, sinó de contemplar la diversitat. Es tracta que les propostes no responguin a una percepció, encara que pugui semblar molt objectiva, que sempre serà esbiaixada, sinó a moltes visions i contrastades, discutides des de les vivències, les maneres de pensar, etc.

Els exemples, en el sentit de mostres parcials, que ajuden a arribar a aconseguir objectius en la mesura que són treballats en processos, són molt més efectius que no pas els objectius que es plantegen a priori i que s'han d'aconseguir encara que sigui desplaçant o aïllant elements que distorsionin la seva formulació. En la vida social, no es tracta tant que les coses quadrin en els esquemes prefixats, per bons que siguin, com que es desenvolupin maneres de conviure, relacions i persones que millorin la qualitat d'aquesta vida social, encara que costi més i que s'hagin d'encarar conflictes.

Treballar des de la complexitat, moltes vegades fa trencar esquemes, descol·loca posicions, fa tornar al començament dels processos, però suposa un exercici que permet la implicació, l'escolta de les veus de les persones, desvetlla realitats no explícites. En definitiva, pot fer ingovernable una situació, si l'objectiu de governabilitat és vertical, però enriqueix enormement si aquest objectiu és horitzontal i els ens públics poden plantejar polítiques que responguin més a necessitats que no pas a problemes.

SINTESE DE RESULTATS

Població

Actualment el Maresme té 380.101 habitants, representant el 5,8% de la població catalana, sent la quarta comarca després del Barcelonès, Baix Llobregat i el Vallés Occidental en nombre d'habitants.

La població estrangera de la Comarca es molt significativa respecte al volum de la població total, el 7%, y creix a un ritme mes sostingut que el de la població total. La població estrangera va créixer considerablement a l'any 2001 respecte al 1996, moment en que experimenta el creixement d'estrangers per continent, un augment per sobre del 50% (veure Taula 2). A l'any 2002, respecte al 2001, la taxa de variació és del 41,8%. El flux immigratori al Maresme no s'ha aturat, a pesar del control de fronteres i les dificultats per legalitzar la situació i tenir un permís de residència i treball.

Taula 2: Evolució de la població estrangera al Maresme

Any	Població Estrangera	Taxa de variació (%)
1991	4.794	
1996	7.933	65.4
2001	18.855	137.6
2002	26.746	41.8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Idescat i de dades de Padró de la Comarca a desembre de 2001.

L'increment de la proporció de població estrangera del Maresme és superior al creixement experimentat en la província de Barcelona i la de Catalunya, com es pot apreciar en la següent taula.

Taula 3: Població de nacionalitat estrangera empadronada al 2001

Població Estrangera de la Comarca del Maresme. 2001	% sobre població total	Província de Barcelona	% sobre la població total	Catalunya	%sobre població total
18.855 persones.	5,29%	229.943	4,78%	280.167	4,40%

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Padró, Idescat y Diputació de BCN.

El total d'estrangers al 2002 és de 26.746 persones, fet que representa el 7 % del total de la població. És important per la finalitat de l'estudi distingir entre aquest total, la quantitat de immigrants procedents de països no desenvolupats, on la suma dels empadronats és de 22491, procedents dels següents continents: Àfrica, Europa de l'est, Amèrica Llatina (inclou A. Central)¹ i Àsia. Els immigrants econòmics representen el 5,9% del total de població, i el 84% del total dels immigrants empadronats.

Taula 4: Població segons nacionalitat. Recòmptes Maresme. Sèrie temporal.

Any	Espanyola	Resta UE	Resta² Europa	Àfrica	Amèrica del Nord i Central	Amèrica del Sud	Àsia i Oceania	Total
2002	353.355	3.888	1.211	13.771	1.111	5.434	1.331	380.101 ³
2001	337.690	3.129	833	10.129	828	3.334	602	356.545
1996	310.958	1.862	204	4.238	463	831	335	318.891
1991	288.309	1.569	84	2.037	204	718	182	293.103

Font: Elaboració pròpia dades Idescat, Padró al 31 de desembre de 2002.

Un 3,62% del total de la població del Maresme (13.771 persones), procedeixen del continent africà on podem també trobar el que s'anomena segona generació, i un 1,49% de Sud Amèrica, grup amb data d'arribada més recent, especialment a partir del any 2000.

¹ Veure gràfica dades del padró al 31 de desembre de 2002

² Dades agregades de Europa de l'est i països no membres de la Unió Europea.

³ Les dades que s'analitzen per l'any 2002 inclouen totals de població dels padrons dels municipis. Excepte els casos de Sant Iscle, San Andreu de Llavaneras, Calella, y Palafolls dels qui no disposem dades, en aquests casos s'ha sumat la població total que sorgeix de dades del Idescat per al 2002, sense distinció de gènere. La quantitat de població espanyola surt de la resta de estrangers sobre el total de població.

Precisament els sud-americans, es manifesten en el 2002 com el col·lectiu de major impacte immigratori, quasi duplicant la quantitat respecte al període anterior, al 2001 representaven 3.334, mentre que al 2002 son 5.434 empadronats, tenint un creixement del 58% entre ambdós anys. Representa el 1,49% del total de la població del Maresme.

Els asiàtics encara que numèricament en menor importància que els anteriors, mantenen un creixement sostingut en el període comparatiu de 10 anys (1991- 2001). Mentre que a l'any 1991 es registraven 182 persones d'aquest continent, a l'any 2002 el nombre puja a 1.331 empadronats, passant de ser del 0,06% al 0,35% de la població per aquest darrer any.

Europa de l'est també està adquirint importància en la presència d'estrangers d'acord amb les dades extretes de la informació del Padró dels ajuntaments. Per a l'any 2002 existeixen en la comarca un total de 1.098 persones d'aquestes nacionalitats, sent l'augment que queda reflectit en el apartat resta d'Europa de la taula 4A. Percentualment es tracta del 0,32% de la població, mentre que al 1991 representaven el 0,03%, i com es pot observar, amb una progressió similar al la del col·lectiu asiàtic.

Taula 4A. Població estrangera per continents. Any 2002.

Zona d'Origen	H	D	Total	%H	%D	% Total Estrangers
Àsia	668	632	1.300	51	49	4,86
Oceania	21	10	31	68	32	0,12
Àfrica – Nord	6.024	3.831	9.855	61	39	36,85
Àfrica – Resta	2.976	940	3.916	76	24	14,64
Amèrica Llatina	2.639	3.683	6.322	42	58	23,64
Amèrica Nord	119	104	223	53	47	0,83
Europa-Unió	2.001	1.887	3.888	51	49	14,54
Europa-Est	490	608	1.098	45	55	0,11
Europa-Resta	55	58	113	49	51	0,42
Totals	14.993	11.753	26.746	56	44	100%

Font: Elaboració pròpia dades Padró de Municipis de la Comarca Desembre de 2002.

Taula 5. Procedència de població estrangera per nacionalitats . Maresme. 2002

Nacionalitat	Total	%
Marroc	9.249	34,5
Gambia	2.092	7,8
Argentina	1.501	5,6
Equador	1.309	4,8
Colòmbia	1.147	4,2
Itàlia	920	3,4
Alemanya	820	3,0
Xina	796	2,9
Senegal	755	2,8
França	709	2,6
G. Bretanya	521	1,9
Guinea	433	1,6
R. Dominicana	392	1,4
Mauritània	384	1,4
Uruguai	380	1,4
Mali	366	1,3
Holanda	357	1,3
Romania	315	1,1
Rússia	264	0,9

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Padró Municipi de C. Maresme Desembre de 2002.

**Taula 6 Proporció de població immigrant per municipis,
2002**

MUNICIPIIS	POBLACIÓ TOTAL	% estrangers	% Països no desenvolupats
Caldes d'Estrac	2.344	12,5	9,4
Pineda de Mar	23.159	11,1	9,1
Premià de Mar	28.223	9,9	8,8
Mataró	112.179	9,3	8,8
Malgrat de Mar	15.674	8,5	6,6
Santa Susana	2.342	11,5	6,6
Arenys de Mar	13.518	7,9	6,4
Sant Pol de Mar	4.339	9	6,4
Cabrils	5.731	8,9	6,2
Sant Cebrià de Vallalta	2.224	7,7	5,4
Vilassar de Mar	18.699	6,6	5,3
Canet de Mar	11.709	6	5,2
Alella	8.947	6,8	4,4
Arenys de Munt	7.122	5,0	4,1
Premià de Dalt	9.791	5,5	4
El Masnou	21.560	5,7	4
Cabrera de Mar	3.883	4,5	3,5
Tordera	10.510	4,7	3,5
Sant Vicenç de Montalt	4.398	6,3	3,5
Orrius	587	4,1	3,1
Vilassar de Dalt	8.283	3,6	2,7
Teià	5.720	3,6	2,1
Argentona	10.364	2,8	1,9
Montgat	8.926	3,1	1,8
Dosrius	3.563	2,7	1,7
Tiana	6.563	1,4	0,6
Calella			
Palafolls			
Sant Andreu de Llavaneres			
Sant Iscle			

Taula 7. Les tres principals nacionalitats estrangeres per municipi

Municipi	Nacionalitat 1	Nacionalitat 2	Nacionalitat 3
Alella	Equador (155)	Marroc(91)	Franca (41)
Arenys de Mar	Marroc (365)	Colòmbia (112)	Equador (56)
Arenys de Munt	Marroc (166)	Colòmbia (32)	Gàmbia (28)
Argentona	Franca (30)	Marroc (24)	Gàmbia (22)
Cabrera de Mar	Marroc (36)	Argentina (14)	Brasil (11)
Cabrils	Marroc (192)	Colòmbia (38)	Franca (35)
Calella	Sense dades	Sense dades	Sense dades
Caldes	Marroc (92)	Argentina (31)	Alemanya (23)
Canet de Mar	Marroc (376)	Colòmbia (34)	Alemanya (30)
Dosrius	Marroc (21)	Franca (8)	Equador (7)
Malgrat	Marroc (173)	Gàmbia (141)	Romania (86)
Masnou	Marroc (305)	Argentina (151)	Itàlia (100)
Mataró	Marroc (4858)	Gàmbia (911)	Senegal (519)
Montgat	Itàlia (34)	Marroc (31)	Equador (27)
Palafolls	Sense dades	Sense dades	Sense dades
Pineda de Mar	Marroc (759)	Gàmbia (288)	Senegal (172)
Premia de Dalt	Marroc (166)	Equador (52)	Colòmbia (34)
Premia de Mar	Marroc (1184)	Gàmbia (461)	Argentina (232)
St. Andreu	Sense dades	Sense dades	Sense dades
St. Cebrià	Marroc (49)	Gàmbia (34)	G. Bretanya (16)
St. Iscle	Sense Dades	Sense Dades	Sense Dades
St. Pol	Marroc (86)	Colòmbia (49)	Equador (26)
St. Vicenç de Montalt	Franca (32)	Marroc (29)	Alemanya (23)
St. Susanna	Gàmbia (38)	Alemanya (36)	Marroc (26)
Teia	Gàmbia (42)	Alemanya (17)	Equador (17)
Tiana	Alemanya (11)	Argentina (9)	Franca (8)
Tordera	Colòmbia (61)	Marroc (40)	R. Dominicana (38)
Vilassar de Dalt	Marroc (108)	Colòmbia (18)	Itàlia (17)
Vilassar de Mar	Marroc (432)	Argentina (98)	Romania (68)
Orrius	Argentina (10)	Perú (7)	Àustria (2)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Padró C. Maresme a 31 de desembre de 2002

En conjunt el nombre d'homes i dones immigrades es distribueix en un 63,7% i un 36,3% respectivament en l'any 2002. Però si, segreguem els dos grups majoritaris, en el cas del i les africans la proporció de homes és d'un 65% i 35% de dones, i en el cas del col·lectiu Sud Americà els homes representen un 42% al front d'un 58% de dones.

Taula 8. Presència de població estrangera per gènere. Comparació 2001.2002.

	Espanyola ⁴	Resta UE	Resta ⁵ Europa	Àfrica	Amèrica del Nord i Central	Amèrica del Sud	Àsia i Oceania	Total
Any 2001								
Homes	166.248	1.557	372	6.250	311	1426	322	176.486
Dones	171.442	1.572	461	3.879	517	1.908	280	180.059
Total	337.690	3.129	833	10.129	828	3.334	602	356.545
Any 2002								
Homes	166.248	2.001	600	9.000	429	2.329	689	181.296
Dones	171.442	1.887	666	4.771	682	3.105	642	183.495
Total	337.690	3.888	1.211	13.771	1.111	5.434	1.331	380.101

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró y de Idescat.

La població immigrada és una població majoritàriament jove i en edat laboralment activa, ja que el tram d'edat entre 16 i 64 anys representa un 77,86%.

Taula 9. Distribució de la Població amb nacionalitat no espanyola per àmbits geogràfics i trams d'edat. Comarca Maresme 2001.

Edat	Resta UE	Resta Europa	Àfrica	A. Nord i Central	A. Sud	Àsia i Oceania	Total	%
0-14	358	112	2.605	110	570	110	3.865	20,50%
15-34	817	392	4.692	404	1.512	277	8.094	43,34%
35-64	1.555	297	2.760	299	1.123	196	6.230	33,04%
65 i mas	321	17	72	15	129	19	573	3,12%
Total	3.051	818	10.129	828	3.334	602	18.762	100,00%

Font : Elaboració pròpia a partir de dades de l'Idescat.

⁴ .- Corresponen als dades del 2001 del Idescat, es pretén ver la tendència per gènere. Falten dades de padró municipis al 2002

⁵ Dades agregades d'Europa de l'est i països no membres de la Unió Europea.

Taula 10. Població total de la Comarca del Maresme per trams d'edat i per gènere. 2001.

Edat	H	%	M	%	Total	%
0-14	28.134	7,89	26.191	7,35	54.325	15,24
15-34	56.510	15,85	53.468	14,99	109.968	30,84
35-64	70.060	19,65	70.176	19,68	140.236	39,33
65 i mas	21.782	6,11	30.234	8,48	52.016	14,59
Total	176.486	49,50	180.059	50,50	356.545	100

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Idescat.

Situació legal

Les dificultats i, en molts casos, la impossibilitat de legalitzar la situació de la població immigrada que està empadronada al Maresme fa créixer de manera significativa el nombre de persones en situació d'inseguretat jurídica i laboral.

La situació d'il·legalitat impossibilita l'accés al treball i en conseqüència, qualsevol tipus de millora material en la situació personal (habitatge, alimentació, educació i qualitat de vida).

Las Administracions locals s'enfronten al repte de compensar els problemes derivats de aquesta situació, a través d'ajuts socials, d'orientació i informació, amb un grau d'especificat en els aspectes tècnics - jurídics, que molts dels professionals desconeixen.

La integració social de les persones immigrades s'enfronta als límits jurídics, que excedeixen la voluntat d'actuació de les administracions locals, i a la vegada, genera un efecte retroactiu en la població autòctona.

Encara que l'empresari desitgi i necessiti legalitzar als seus treballadors i treballadores, en la majoria dels casos el Regiment General de la Llei de Estrangeria no ho permet, i els temps de tràmit no són congruents amb les necessitats del seu negoci o activitat, en els sectors productius que requereixen de aquest treballadors i treballadores.

Tot plegat contribueix a la precarietat laboral i l'economia submergida i situa a la població immigrada com un col·lectiu en desavantatge i exclusió social.

Treball.

Pel que fa a la situació laboral en general, al Maresme la situació d'atur és molt menys greu que a Catalunya en general, pot ser degut a que l'economia submergida amb treballadors 'sense papers' és molt més important. Dels 2.532 usuaris atesos al CITE Mataró, un 85,94% treballen. Predominen els treballadors sense contracte, en feines temporals, en un 63,10 % dels casos. Només el 36,90% manté relació laboral amb contracte. A Catalunya, dels 12.193 casos atesos, només un 58,76% està treballant (46,72% amb contracte, 53,28% sense).

Pel que fa els sectors d'activitat laboral, les dades del CITE extretes de la mostra de 2.176 usuaris que treballen a la comarca, evidencien la construcció com a sector que absorbeix la major part dels treballadors masculins, si tenim en compte que el percentatge sense discriminació de gènere és un 18,24%. Una altra dada aproximativa que reforça aquestes dades és la estimació de que el 70% dels homes bissau guineans residents a la comarca treballen en l'esmentat sector. Molt proper en percentatge d'usuaris que treballen, citarem el servei domèstic, que dona feina a un 19,16% dels mateixos usuaris. Seguint la mateixa lògica, podríem afirmar que una gran proporció de les dones immigrants que treballen ho fan en aquest sector. D'altra banda, l'afluència de turisme a la regió a la temporada d'estiu, contribueix a que l'hoteleria ocupi un important tercer lloc clau (17%) com a sector d'ocupació dels treballadors estrangers usuaris del CITE Mataró. Per últim, l'agricultura dona feina a un 12% dels mateixos efectius.

També es menciona la jardineria, les indústries tèxtil i altres, i val a dir que fins fa poc, sembla ser que la indústria era un sector pràcticament impermeable als col·lectius d'immigrants. Però, sobretot es manté la tendència pel que fa al pes que ocupen la construcció (homes) i el servei domèstic (dones).

Les dones africanes subsaharianes, i sobretot magribines, ho tenen cada cop més difícil per trobar feina en aquest sector. Les dones immigrants llatinoamericanes, que han incrementat molt el seu nombre en els darrers 2 anys, les estan desplaçant, ja que les famílies autòctones les solen preferir per proximitat cultural i facilitat de comunicació (idioma, menjar, costums, etc.). Les mares marroquines amb fills petits no solen treballar.

La construcció ha estat molt més desenvolupada als darrers anys a l'àmbit de Mataró i al Baix Maresme. Aquest fenomen pot ser un dels motius principals de l'efecte 'crida' de població immigrant no qualificada en els darrers anys, sobretot pel que fa del

col·lectiu marroquí masculí. En aquest sentit, aquest desenvolupament no és previsible que s'aturi en els pròxims anys, com tampoc ho és l'afluència d'aquesta població estrangera, si bé canviarà d'àmbit territorial, i començarà a tenir un major protagonisme a l' Alt Maresme en detriment dels altres dos àmbits territorials, com ja s'observa els darrers anys.

L'increment de la formació de la població, la millora de la qualitat de vida i l'accés de la dona al mercat del treball ha desplaçat en gran mesura aquesta economia submergida cap a la població immigrant (això es veu clarament al servei domèstic) i sobretot cap aquells que no tenen legalitzada la seva situació, que per tant no poden accedir al mercat de treball formal.

Moltes de les persones que ara treballen de manera informal son immigrants, als quals els resultarà molt més difícil, per no dir impossible, entrar al mercat de treball regulat: la llei d'estrangeria vigent (8/2000), ara per ara impossibilita, excepte alguns casos, la regularització de tots aquells treballadors estrangers il·legals que són a la comarca i que ens és molt difícil quantificar. Això contribueix directament a crear bosses de marginació i pobresa entre la població immigrant que veu la seva economia cada cop més precària. Aquestes persones no treballen per complementar ingressos, sinó que depenen exclusivament d'aquestes activitats, la qual cosa implica que la situació sigui, en termes socials, significativament més negativa.

Altra dificultat destacada al mercat de treball a la comarca, que afecta directament la inserció laboral dels immigrants, tinguin o no 'papers': la **formació**. Es troben amb la limitació dels cursos de formació ocupacional, restringits a persones que tenen permís de residència i de treball. Molts joves marroquins, per exemple, que són sense dubte el col·lectiu en major risc d'exclusió, arribats de manera il·legal o bé per reagrupament familiar (la majoria, ja ho hem dit, arriben d'àrees rurals, sense escolarització, no parlen castellà ni català, etc.) es troben en la impossibilitat (els primers) o la dificultat (els segons, fins que troben una oferta de treball i aconseguen el permís) de poder inscriure's en cap curs de formació ocupacional, ja que aquests són tots subvencionats. Els col·lectius d'immigrants demanen que les autoritats ofereixin més cursos d'ocupació, sobretot per joves i dones (geriatria, restauració, neteja industrial, etc) i que en flexibilitzin els criteris de selecció, ja que sovint l'oferta es per a menors de 25 anys i es demana el permís de treball.

També per a la població immigrant que arriba amb títols universitaris (increment d'aquest tipus d'immigració al 2002, sobretot de Sudamèrica i en particular argentins)

es gairebé impossible aconseguir un treball que correspongui a la seva formació acadèmica. Els tràmits d'homologació de títols son interminables.

El col·lectiu immigrant apareix amb força com un dels principals destinataris de les polítiques de suport i inserció laboral, sense oblidar els col·lectius que tradicionalment han estat l'objecte d'aquest tipus de polítiques, com la població femenina, els joves, els aturats de llarga durada i els col·lectius amb risc d'exclusió social.

Habitatge

Si bé el problema de l'accés a l'habitatge (poca oferta, encariment excessiu de preus, poc habitatge social) afecta des de fa uns anys a la totalitat de la població del Maresme, i en general de tota Catalunya, les dificultats amb que es troben els immigrants a l'hora de voler llogar un habitatge son encara més nombroses. El problema de l'habitatge es un dels principals obstacles per gaudir d'una vida digna al Maresme.

Les principals dificultats que enfronten són:

- l'encariment dels preus dels lloguers, que afecta molt als immigrants, que solen cobrar salaris més baixos que els autòctons
- sovint, la seva situació d'irregularitat legal
- les condicions que els propietaris demanen no corresponen a la realitat que viuen els immigrants, sobretot si son nous i no coneixen a ningú: avals, contractes de treball, permisos de residència
- situacions de discriminació i racisme a l'hora de buscar pis. Moltes persones autòctones no volen llogar pisos a estrangers, per diferents raons, i si ho fan, sovint son habitatges en males condicions, i fins i tot es troben casos de garatges i magatzems llogats com a habitatges.

Les dificultats expressades, desemboca en una situacions com:

- La 'guetització' en alguns sectors de certs municipis. La concentració de certs col·lectius d'estrangers en un barri, carrer o bloc de pisos determinats, comporta a vegades el sentiment de recel i por per part de la població autòctona, que sovint acaba canviant de domicili.

- A compartir pis amb masses persones o a llogar habitacions en pisos compartits. La convivència, però, sol ser difícil, sobretot quan vàries famílies, amb les seves normes i codis de comunicació diferents, han de conviure.
- Molts immigrants nouvinguts viuen en pensions i això els impedeix empadronar-se i, per tant, sol·licitar la targeta d'atenció sanitària.
- Molts immigrants que en un principi pensaven quedar-se a viure en algun dels municipis més petits, van haver de renunciar a la idea i van marxar a viure a nuclis urbans més importants, on la oferta pot ser més variada.
- En alguns municipis comença ha haver problemes de barraquisme.

Pels pocs immigrants que s'ho poden permetre, perquè porten més temps al Maresme i han assolit una certa estabilitat econòmica, optar per comprar un pis de propietat es un gran risc, al comprometeu-se amb una hipoteca, sense una situació de seguretat laboral.

Benestar Social

Els col·lectius de persones immigrades, són població especialment vulnerable, amb una tendència evolutiva positiva com usuaris de serveis socials locals marcada per les condicions estructurals d'acollida i oportunitats per a la inserció socioeconòmica, determinada per qüestions estructurals compartides amb la població en general, i a més, per un context d'inseguretat jurídic-administratiu. Aquesta situació els posa en un lloc de clara desavantatge i els converteix en "competidors" directes dels usuaris autòctons.

Malgrat tot, la població immigrada no és majoritària com beneficiaris dels serveis socials: al 2002 en el conjunt poblacions de menys de 20.000 habitants representen una quarta part dels usuaris totals, desmentint la percepció expressada d'una manera significativa per una part de la població autòctona, de que els immigrants "es porten totes les ajudes".

S'assenyala la necessitat d'unificar i millorar els protocols d'acollida, (actualització de la informació dels serveis, de lleis i circuits burocràtics) i involucrar associacions, serveis i recursos en aquesta tasca per tal de tenir un Pla d'Acollida com una eina compartida que faciliti la informació i la incorporació eficaç a la xarxa normalitzada.

Les persones immigrades senten que el personal tècnic té dificultats per recollir les necessitats no expressades, perquè els seus codis culturals i de comunicació poden ser molt diferents dels de l'usuari/a que tenen davant.

S'expressa la necessitat que les administracions locals impulsin amb més freqüència cursos de formació sobre realitats culturals diferents, sobre legislació d'estrangeria i tot el que tingui a veure amb problemàtiques específiques dels immigrants estrangers.

Dispersió de criteris d'intervenció en els diferents municipis. S'apunta que seria important un treball de reflexió i sensibilització amb professionals i regidors/res dels municipis, per tal de compartir visions i poder facilitar una visió més estratègica, de manera que en general, es pogués superar la visió de que la qüestió de la immigració és una qüestió de serveis socials, i impulsar plans transversals.

Educació i formació

Durant el curs 2001-2002 al Maresme es van matricular un total de 56.559 estudiants -tant en centres públics com privats i en tots els nivells exceptuant el nivell superior- dels quals 2.390 són d'origen estranger, el que representa un 4%.

És el sector públic qui acull un major percentatge de població d'origen estranger. En els centres públics hi ha una matriculació de 6% de població d'origen estranger, als centres privats de la Comarca, tant sols un 2%.

Per nivells educatius, les proporcions de matrícula de la població d'origen estranger es mantenen en proporcions que no superen el 5%, concentrats principalment, en el sector públic i en el tram d'ensenyament obligatori.

Una mica menys de les tres quartes parts de la població estrangera matriculada es concentra en el tram obligatori de l'ensenyament (primària i ESO), el 21% està matriculat en educació infantil, deixant la suma del batxillerat, i els Cicles Formatius, tan sols en un 6% de la població d'origen estranger.

En ensenyament predomina la percepció que no hi ha una vertadera política ben pensada i planificada per atendre les necessitats educatives d'aquesta població tan heterogènia, i que els recursos, tant humans com econòmics, son insuficients.

El nou pla d'acció presentat per la Conselleria d'Ensenyament a mitjans d'abril, que contempla la creació d'un nou departament que s'ocuparà de garantir la integració de la diversitat, sembla no haver estat rebut amb l'entusiasme esperat. Alguns dels tècnics d'ensenyament que treballen en el terreny, expressen que les noves normes

del Pla no corresponen amb la realitat del fet migratori a les escoles, i més que dotar-los amb més recursos, senten que s'estan reduint funcions i personal.

Se'n desprèn una crítica de certs sectors envers la opció fonamental que el govern sembla estar escollint, l'assimilació, al voltant de la llengua catalana, en detriment d'una veritable voluntat d'integració en la diversitat intercultural, tenint només en compte l'aspecte folklòric de les cultures dels immigrants.

La demanda de cursos d'alfabetització i de l'idioma català i castellà per part de la població estrangera és cada cop més important. Hi ha una marcada percepció dels col·lectius d'immigrants que es queixen de la manca de places per les classes d'idioma, sobretot en català. Troben que les administracions de govern no fomenten prou aquest recurs. Les llistes d'espera solen estar col·lapsades, sobretot a Mataró. En els municipis més petits o amb menys població immigrant, no sol haver cap curs de llengua.

Pel que fa de la formació ocupacional, tant pels joves com per les dones, la oferta és molt limitada i pràcticament nul·la per totes aquelles persones en situació irregular

Joves

Els joves marroquins són especial objecte d'inquietud i preocupació. La major part, han arribat al Maresme fruit de les gestions de reagrupament familiar. Aquests joves que arriben a Catalunya en una edat força difícil, es troben en una situació sense futur al davant: no parlen la llengua, no tenen estudis (la major part provenen d'àrees rurals), no tenen dret a treballar (tenen permís de residència, però per aconseguir un permís de treball...), ni tan sols a fer cursos de formació ocupacional. I els PEC i TAE no s'adapten al perfil d'aquests joves, que gairebé ja no tenen edat per estar en el circuit d'educació secundària formal.

No hi ha cap programa generalitzat d'atenció a aquest col·lectiu més propens a caure en la marginació i la delinqüència. Alguns serveis socials proven de muntar alguna alternativa, on es promouen activitats de lleure pels més grans i reforç escolar pels petits. Però sovint l'interès i la participació son ben limitats ja que els joves no es troben motivats perquè no se'ls ofereix cap sortida professional concreta.

Salut

En principi, totes les persones immigrades tenen accés a la targeta sanitària pel fet d'empadronar-se, encara que cada cop està costant més trobar un habitatge, digne o

no, i per tant les dificultats per empadronar-se. Així, seguint aquesta lògica, semblaria que pot anar en augment el percentatge de població immigrant que no tindria accés a una assistència sanitària de control i seguiment, encara que en casos d'urgència els serveis mèdics no rebutgen l'atenció dels pacients.

En la major part dels municipis (no sempre en els més petits, menys acostumats al fet migratori), el personal mèdic està força sensibilitzat envers la precària situació de molts immigrants, sobretot dels nouvinguts, i sobre les necessitats específiques que tenen dins l'àmbit de la salut, especialment en el cas de les dones africanes i magrebines, ambdues sovint musulmanes.

Es van detectar quatre grans grups de problemes de salut relacionats directament amb les característiques específiques dels col·lectius immigrants:

- Problemes de salut relacionats amb la situació d'immigració i aïllament (idioma, desinformació dels recursos alimentaris, sanitaris i socials, estrès familiar per la marginació, xoc cultural i separació del grup, situació il·legal, dificultats econòmiques, precarietat de l'habitatge, etc).
- Problemes de salut directament relacionats amb la pertinença a una ètnia determinada (problemes físics inherents al grup, problemes relacionats amb les actituds socioculturals del grup envers els infants i la seva salut).
- Malalties importades: tenen poc pes en la morbiditat d'aquests grups, però poden representar problemes greus, infravalorats per la família.
- Agreujament dels problemes de salut derivada del rebuig, desinterès o cansament dels professionals: es evident que l'esforç suplementari, sovint dintre del voluntarisme, per que la informació arribi a aquests col·lectius, porta fàcilment al cansament i al desinterès progressiu d'ambdues parts.
- La situació tan difícil dels immigrants en situació irregular fa que molts d'ells pateixin problemes de salut mental, causats per la precarietat econòmica, però també per por, ansietat de que la policia els pugui demanar 'papers' en qualsevol moment i hagin d'enfrontar una ordre d'expulsió.

La principal necessitat dels serveis sanitaris envers la població immigrant estrangera és fer-li intel·ligible la informació mèdica, tal i com ho estipula la llei. Es valora que ara per ara, el recurs que millor està responent davant d'aquesta necessitat es el servei de mediació, vist com un espai neutre entre població immigrada i societat d'acollida que evita malentesos que provenen tant de la comunicació sovint unidireccional dels

autòctons envers els immigrants, com de la defensa exclusiva d'aquests per part d'un intermediari poc objectiu.

El servei de mediació sembla trobar-se en una situació de saturació i desbordament que coincideix amb l'increment notable de la presència d'immigrants nous en els darrers 3 anys.

S'han fet propostes i recerca de recursos específics a la Secretaria d'Immigració de la Generalitat, per tal de augmentar el servei de mediació, crear un servei d'atenció al viatger, que indirectament serviria per ampliar l'atenció específica d'algunes malalties patides sobretot per persones immigrades, l'estudi de patologies psico-somàtiques. Aquestes propostes, encara no han tingut resposta.

Vida associativa

En la majoria del municipis es té la percepció general que no hi ha gairebé un associacionisme actiu i representatiu dels col·lectius immigrants. Més aviat el contacte entre immigrants d'un mateix col·lectiu es fa de manera espontània a certs punts estratègics de trobada.

Trobem una percepció molt estesa de que el col·lectiu marroquí està poc o gens organitzat i per tant té poca capacitat d'interlocució com a col·lectiu, i en segon lloc, hi ha una forta percepció de que la comunitat marroquina, i magribina en general, quan s'agrupa ho fa entorn al fet islàmic. També es reconeix que els immigrants en general tenen poc temps per dedicar a la vida associativa, tant per la precarietat legal com econòmica que pateixen.

Els col·lectius africans sub-saharians són els immigrants que porten més temps al Maresme i semblen tenir molt arrelada la solidaritat dins les seves comunitats d'origen. Amb el temps i per necessitat de comunicació i d'integració, han sabut traslladar les xarxes de recolzament i ajuda a uns models associatius d'interlocució més propers del concepte d'associació que hi ha a la comarca.

La difícil acceptació d'altres models de participació social i política, diferents als que defineix la nostra pròpia cultura política, està expressant en definitiva, una determinada forma d'entendre els processos i dinàmiques d'integració social que s'espera que protagonitzin determinats col·lectius d'immigrants. Les diferents estratègies associatives que aquests desenvolupen, es troben a mig camí entre la referència a la seva societat d'origen i la interacció amb la societat d'acollida, i les seves expressions acostumen a basar-se en dues lògiques, complementàries entre si

encara que no sempre coincidents en el temps: una *lògica instrumental* que s'orienta estratègicament envers els espais i recursos de poder, i una altra *lògica expressiva* fonamentada en el desenvolupament d'estratègies d'afirmació de la identitat col·lectiva

El nivell d'associacionisme femení autòcton al Maresme és molt baix, i en general, les associacions de dones que existeixen són de caràcter lúdic, social o cultural. Sovint les dones troben moltes dificultats per agrupar-se: autoestima baixa, manca de temps, acceptació de la desigualtat de gènere, etc. Moltes dones immigrants sovint troben moltes més barreres que les autòctones a tots els àmbits de la vida quotidiana, per la qual cosa, l'associacionisme femení dins els col·lectius immigrants, en aquest cas africans sub-saharians i magribins, són una prova de l'esforç i la voluntat de les dones estrangeres de tenir una veu pròpia i d'integrar-se a la societat d'acollida

Desconeixem els tipus de xarxes associatives d'altres col·lectius immigrants com poden ser el llatinoamericà, que a més a més es troba fragmentat en diverses comunitats nacionals ben diferenciades (equatorians, colombians i argentins, per citar només els més presents al Maresme), el xinès o el d'Europa de l'Est. Aquesta aparent inactivitat associativa, al menys en el circuit legal i visible, pot trobar una explicació en dos raons de pes: la primera, la situació d'irregularitat que viu gran part dels immigrants d'aquests col·lectius. La segona, la relativa condició de nouvinguts de moltes d'aquestes persones, en especial aquelles procedents de Llatinoamèrica, ja que l'afluència d'aquests immigrants ha experimentat un fortíssim increment en els darrers 2-3 anys (2000-2003).

Culte musulmà al Maresme

Hi ha al menys 12 espais de culte ó oratoris musulmans a la comarca del Maresme: a Calella, Malgrat, Canet de Mar, Arenys de Mar (2), Mataró (3), Vilassar de Mar, Premià de Mar, El Masnou i Alella.

Programes, accions i recursos específics a nivell municipal, intermunicipal i comarcal.

En quan als projectes relacionats específicament amb la immigració, mereixen menció especial els projectes de Mataró emmarcats en el Pla d'Igualtat i Solidaritat i els projectes que es porten a terme als municipis participants del Programa d'Immigració de l'Alt Maresme (Calella, Malgrat de Mar, Palafolls, Santa Susanna i Tordera) .

De la resta de municipis durant l'any 2002 cinc ajuntaments han portat a terme projectes comunitaris relacionats específicament al fet migratori i la diversitat cultural. Els projectes registrats en aquest municipis són accions adreçades al aprenentatge de la llengua i alfabetització per a estrangers i accions de sensibilització i foment de la interculturalitat per a tota la població.

Alguns ajuntaments també aborden projectes juvenils i d'absentisme escolar, que encara que no són accions específiques, la població immigrada es veu especialment implicada. Una altra manera d'abordar-ho és a través de les fires d'entitats o festes de solidaritat que es celebren anualment en alguns municipis, i que procuren fomentar la participació de grups de diferents procedències culturals, per fomentar la seva visibilització de una manera positiva.

En el Consell Comarcal destaquen dos àrees que recullen actualment el fet migratori, dintre dels seus indicadors d'anàlisi i d'acció. Es tracta del Pla Comarcal de Joventut, i del Pla d'Acció Conjunt del Pacte per l'Ocupació del Maresme 2001-2003 i el Pla d'acció conjunt 2003-2005, del mateix Pacte.

SERVEIS DE MEDIACIÓ A LA COMARCA.

Després de l'obertura del procés de regularització excepcional al 1996, a Mataró el nombre de població immigrada de procedència africana (marroquina i subsahariana) es duplica, passant de 2000 persones empadronades a 4000, per una població total estimada de 100.000 habitants. Aquest augment va comportar l'empadronament de la majoria d'aquells immigrants i per tant, l'accés dels seus fills a l'ensenyament. D'altra banda, amb l'escolarització primària i després secundària (1996-97) obligatòries, l'objectiu de la delegació territorial d'Ensenyament a Mataró es sempre tractar d'obtenir la inscripció a centres docents del 100% de la població en edat escolar. Ambdós factors van generar una forta demanda d'un servei més específic de comunicació recíproca que fes de pont entre les cultures que es relacionen: la **mediació intercultural**. Actualment a Mataró hi compten amb 2 mediadors (senegalès i bereber) i 2 mediadores (gambiana i marroquina)

Apart de Mataró, hi ha d'altres ajuntaments que tenen una concentració important de població immigrada, que disposen del seu propi servei de mediació, en principi una o dues persones estrangeres, sobretot d'origen marroquí i subsaharià, per respondre a les característiques específiques dels col·lectius estrangers més nombrosos: Premià de Mar (2), El Masnou (1). Pel que fa Pineda, Malgrat de Mar, Calella, Palafolls, Tordera i Santa Susanna, en el marc del **Programa Intermunicipal d'Immigració a l'Alt**

Maresme, els CRP's i personal docent disposen d'un servei de mediació intercultural (1 medidora marroquina) que funciona des de l'any 1999. A l'any 2002 va ampliar el seu horari de 10 a 12 hores d'atenció setmanals.

El departament d'Ensenyament de la Generalitat, mitjançant un llistat imprès als tríptics dels calendaris de matriculació, també ofereix, encara que de manera indirecta, un servei de traducció i mediació: a través del PEC o bé per iniciativa pròpia, les escoles poden trucar a diferents serveis i entitats relacionats amb els diferents col·lectius d'immigrants i demanar la intervenció d'algun/a mediador/a. Un cop realitzat el servei i amb el vist i plau del PEC, els mediadors facturem a la delegació d'Ensenyament.

També en els municipis actuen com mediadors i medidores altres persones de manera voluntària i no formal: voluntaris d'entitats, persones particulars de procedència estrangera, nens i nenes que a les escoles fan de traductors...

S'ha tingut coneixement de 6 dones i 4 homes, que actuen com mediadors/res a la comarca. Treballen sempre a temps parcial, i la majoria completen el seu horari laboral actuant en diferents municipis, àmbits i serveis de mediació a través de les diferents institucions que ofereixen aquest servei.

ALGUNES CONCLUSIONS GENERALS

Per tal de tenir una certa perspectiva, que ens doni un panorama de cara a poder construir una visió de partida global, podrien assenyalar, en termes generals, les següents conclusions:

L'immigració no és un fenomen nou en la Comarca del Maresme. Aquest fet es tradueix en nous reptes des dels diferents nivells del que configura la vida social, econòmica i política del territori. Reptes concrets que es manifesten en els diferents àmbits de la vida de les persones i de les institucions. En la vida social aquestes reptes es concreten en la convivència, competitivitat pels recursos, dificultats d'adaptació a les diferències per part de tothom, major visibilització de les mancances socials, etc. I per les institucions en la necessitat de respondre a situacions socials des del món local, a vegades irresolubles a causa de contradiccions marcades pel context polític-legislatiu extralocal, la incorporació de nous serveis com el de la mediació intercultural, necessitat de nous recursos i altres capacitats i destreses professionals relacionades, principalment amb la diversitat cultural, etc.

Els discursos socials i les actuacions en relació al fet migratori són diversos d'acord a la realitat social i la trajectòria d'implicació social i política.

En general, en quan al clima social, es parla d'una coexistència pacífica amb els immigrants, depenen de la visibilització dels col·lectius d'immigrants (a més nombre i concentració, més por), i del seu grau de manifestació i reivindicació dels trets identitaris, especialment en el cas dels marroquins, musulmans amb el tema religiós (a més reivindicació i evidència de la diferència, més rebuig). El que pot suposar una oportunitat i una major riquesa, esdevé en un perill per la manca de contacte i coneixement mutu.

Les actuacions, en general i a part d'algunes excepcions, són concebudes a partir de la demanda i enfocades a les persones immigrades, amb l'objectiu de facilitar "la seva integració", sota una concepció de procés unidireccional i enmarcada principalment en el àmbit del benestar social. Les actuacions que involucren a la població autòctona, o a la població autòctona i immigrada conjuntament, són minoritàries.

El territori mostra una riquesa i una experiència molt rica i rendible des de el punt de vista de les polítiques locals definides i/o aplicades pels ajuntaments, ja que

territorialment, hi ha moltes diferències en quan al abordatge de la qüestió des dels ajuntaments:

- Es compta amb un pla com el de Mataró, com proposta i aplicació de polítiques en una evolució discursiva i d'actuació més integrada i basada en principis aplicats de concertació ciutadana, consens polític, participació i coordinació interdepartamental.
- Un programa Intermunicipal en l'Alt Maresme, generant espais de reflexió i propostes entre professionals i donant suport a projectes grupals i processos col·lectius, responent a la demanda amb una perspectiva àmplia, però actuant sense un diagnòstic clar i amb una manca d'objectius i principis clars.
- Actuacions i experiències concretes a nivell local en alguns municipis, com intents incipients de anar afrontant la realitat, però sense visió i línies estratègiques definides.
- I, per últim, l'absència total d'abordatge.

Des d'un altra punt de vista, es compta també amb una sèrie de tècnics/ques i professionals sensibilitzats, amb experiència, bons coneixedors de la realitat i fins i tot, amb una certa formació específica, que construeixen un bon recurs des del punt de vista de la construcció de perspectives i visions globals i concretes.

Des del punt de vista de les organitzacions ciutadanes i socials - tant pel que fa associacions i entitats mixtes, d'autòctons i de persones immigrades- es podem identificar algunes de molt significatives per les seves aportacions tant des del punt de vista de la intervenció social, com les aportacions i propostes de caràcter reflexiu, formatiu i propositiu, amb una trajectòria dilatada i significativa. Aquesta qüestió, constitueix una altre font de riquesa en quan a la construcció de processos socials i polítics.

D'altre banda, en general, hi ha una percepció molt emmarcada sobre les concepcions de l'associanisme immigrant, en quan a la representativitat i motivacions per associar-se de les persones immigrades, que oculta la seva pròpia diversitat com col·lectius i interfereixen en el reconeixement d'aquestes associacions com interlocutores.

Així mateix, les associacions de persones immigrades, especialment les de dones, compten amb dificultats afegides pels condicionaments de gènere. Consideració important, si tenim en compte que, les dones constitueixen, per les seves dinàmiques quotidianes, elements claus vers la comunicació i la integració comunitària.

Des del punt de vista de la participació, quan es plantegen alguns espais de participació, en general, es viuen com espais de poca utilitat real, pel seu caràcter consultiu i sense projecció concreta. La qual cosa, esdevé en un escepticisme respecte a les possibilitats reals de la implicació i la participació.

PROPOSTES

L'escenari descrit anteriorment, ens dóna elements per establir alguns objectius generals que situen l'inici d'un treball polític, tècnic i associatiu, per tal de validar el marc general de situació i establir pautes d'actuació i desenvolupament de polítiques i d'estratègies d'actuació de una manera participativa, en la que a partir de diferents taules de treball, es podran concretar propostes lligades a l'educació, la salut, l'habitatge, la vida associativa,... Realitzant una proposta de treball que no es planteja només per paliar els dèficits que afecten a la població immigrant, sinó generar dinàmiques que permetin una millor cohesió social de tota la població del Maresme.

Objectius generals pel que fa el desenvolupament del Pla Comarcal d'Immigració del Maresme:

- Fomentar la incorporació de tots els actors: polítics/ques, tècnic/ques, persones immigrades i autòctones, en un procés conjunt i de manera activa i corresponsable.
- Obrir processos que permetin l'intercanvi i la reflexió sobre les experiències a nivell polític, tècnic i social, per tal de generar visions i vies d'actuació efectives, compartides i transversals, i no focalitzades tant sols, des de l'àmbit del benestar social, afrontant la realitat amb la seva riquesa i complexitat, i totes les seves oportunitats.
- Facilitar la identificació d'eines, recursos i bones pràctiques que s'han de portar a terme per donar resposta a les necessitats i demandes, en relació al fet migratori, dels àmbits de l'educació, la salut, l'habitatge, la vida associativa, etc.